א) תמורה כ א, ב) שם ע"ב, ג) שם יט ב, ד) ע"ש כ א,

עין משפט נר מצוה

מב א מיי' פרק א מתמורה הלכ"א:
מג ב מיי' פרק ד מפסה"ק הלכ"ו:
מד ג מיי' פרק ה מערכין הל"ט:

(א)רב חזקיה בשם רב חסדא תיפתר [א]שפדאן תמימין והוממו רבי יוסה בשם רב חסדא מתני' אמרה כן ולדן וחלבן אסור לאחר פדיונין [ב]רבי חזקיה בשם רבי יוסה קדשי בדק הבית שפדאן תמימין יצאו לחולין (ב)אין תימר לא יצאו לחולין היאך קדשי מזבח חלין על קדשי בדק הבית בעלי מומין קדשי מזבח חלה עליהן ליידה מילה [ג]לגיזה ולעבודה הפריש[א] נקבה לעולתו ולפסחו ולאשמו [א]עושה תמורה ר"ש אומר לעולתו עושה תמורה לפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה רבי[ב] שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש לעולתו ולפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה אמר רבי יוחנן טעמא דר"ש שכן מצינו נקבה בעוף כשירה לבא עולה וא"ר יוחנן טעמא דר"ש בן יהודה אם מין במינו הוא חלוק עליו כ"ש מין בשאינו מינו איזהו מין במינו שהוא חלוק עליו כהדא (ג)דתני[ג] [ד]אשם בן שנה והביא בן שתים (יצא) בן שתים והביא בן שלש לא יצא (רבי שמעון אומר [ב]כל עצמן אינן קדושים) א"ר[ד] יוחנן ר"ש ור' יהושע שניהם אמרו דבר אחד כמה דר' יהושע אמר נקבה לעולה לא קידשה אלא הקדש דמים כן ר"ש אמר נקבה לעולה לא קידשה אלא הקדש דמים אין תימר קדשה קדושת הגוף ירעו אמר ר' אני רואה את דברי ר"ש בפסח (שמא הקדש) שהמותר פסח בא שלמים ולימא אין אני רואה דברי ר"ש באשם (שמא הקדש) שהמותר אשם בא עולה אמר רבי אבין אם הקדיש פסח בא שלמים גופו קרב שלמים אם הקדיש אשם בא עולה אין גופו קרב עולה [ה]מהו כדון ההין אמר הקדש דמים (קדוש) הקדיש וההן אמר הקדש גופו (קדוש) הקדיש: [ו]ר' זעירא בשם ר"ש בן לקיש טעמא דרבי יהושע [1]דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש מבית ישראל וגו' אשר יקריב לה' לעולה הכל קרב לעולה לרצונכם תמים זכר מנין אפילו נקבות ת"ל [2]בבקר לרבות את נקבות רבי יצחק בי ר"א שאל כתיב זכר ואת אמרת בבקר לרבות את הנקבות ודכוות' כתיב תמים ואת אמרת בבקר לרבות בעלי מומין מה ביניהון (ד)רב אמר שבטא דכדכדא ביניהן: ר"א אומר ימכרו כו' המין: ר' אבהו בשם ר"ש בן לקיש טעמא דר"א [1]דבר אל אהרן ואל בניו וגו' אשר יקריבו לה' לעולה הכל קרב עולה לרצונכם תמים זכר יכול אפילו עופות ת"ל [ג]בבקר ולא עופות רבי ירמיה ור' (ה)בון בר חייה הוון יתיבון ואמרין תמן אמר ר' יוחנן טעמא דר' שמעון שכן נקבה שבעוף כשירה לבא עולה וכא אמר הכין א"ר

תמימים אפילו לאחר פדיונן אסור: **תיפתר.** הא דקאמר ר' יוחנן שפודין תמימין ואח"כ הוממו יוצאין לחולין וקמ"ל אע"ג דבשעת פדיון תמימין היו יוצאין לחולין ופי' הרא"פ בזה אינו מחוור כלל: **מתניתא.** דפ"ז דתמורה אמרה כן דתנן התם יש בקדשי מזבח וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן משא"כ בקדשי בדק הבית והיינו בשקדם הקדשן למומן ה"נ אם נפדו תמימים והוממו יוצאין לחולין: **אין תימר וכו'.** דאם נאמר לא יצאו לחולין א"כ לעולם בקדושת בדק הבית קיימין איך תנן במתני' לר"א זכרים שהוקדשו לבד"ה ימכרו לצרכי זבחי עולות: **בעלי מומין.** המקדיש בעלי מומין למזבח אע"ג שהוא עובר משום חמשה שמות מ"מ קדושת מזבח חל עליהן: **ליידה מילה.** לאיזה דבר חל עליהן קדושת המזבח: **ומשני לגיזה ועבודה.** דאילו קדשי בדק הבית מותרין בגיזה ועבודה וקדשי מזבח אסורין: **לעולתו לפסחו ולאשמו.** ואלו אינן באין אלא זכרים: **שכן מצאנו עולת נקבה בעוף כשרה.** דאמר מר תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף הלכך חל עליה שם עולה שתרעה ותעשה תמורה: **וא"ר"י טעמא דר"ש.** אליבא דרשב"י: **אם מין במינו הוא חלוק עליו.** אפי' באיל גופיה שמביא לאשם אם שינה אינו חל עליו שם אשם כדמסיק כ"ש אם מקדיש נקבה לאשם שאינו קדוש: **ה"ג הביא בן שתים לא יצא.** וכ"ה בבבלי וברמב"ם: **כן ר"ש אמר.** לשיטת ר"ש בן יהודה דכל מידי דלא חזי ליה לגופיה לא נחתי ליה קדושת הגוף ואפילו עולה הלכך אינן צריכין לרעות אלא ימכרו מיד לצרכי אותו המין ואינן עושין תמורה: **ה"ג א"ר אין אני רואה וכו'.** וכ"ה בבבלי: **שמא הקדש פסח בא שלמים.** שכן מותר פסח קרב שלמים ושלמים באין נקבה ואע"ג דהך נקבה לא קרבה שלמים אפי' לאחר הפסח אלא תרעה מיהו שם שלמים עלה ונחתה לה קדושת הגוף: **ופריך ולימא ולא אראה דבריו של ר"ש באשם.** הואיל ומותר אשם קרב עולה ואישתכח דהך נקבה דאשם עולה היא ותיקדש קדושת הגוף: **גופו קרב שלמים.** הפסח עצמו לאחר הפסח קרב שלמים הלכך חל עליו שם שלמים: **אין גופו קרב עולה.** אלא ירעה עד שיסתאב ודמיו יפלו לנדבה לקיץ המזבח: **מאי כדון.** במאי פליגי ת"ק ור"ש ודברי הרא"פ בזה אין נראין: **ההן אמר וכו'.** ת"ק סבר קדושת דמים קדש אפי' אינו אלא קדושת דמים עושה תמורה דמגו דנחתא ליה קדושת דמים קדוש נמי קדושת הגוף ור"ש סבר דוקא אם קדש קדושת הגוף מתחילה הוא דקדש לרעיי' ולתמורה אבל קדושת דמים לא דלא אמרינן מגו: **איש איש מבית ישראל.** ומן הגר בישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה: **הכל קרב לעולה.** כל מה שהם נודרים ומתנדבים מדברים אשר יקריבו לה' אפי' יינות ושמנים וסלתות יהיה לעולה: **ואת אמרת בבקר לרבות נקבות.** בתמיה לא לכתוב זכר ולא בבקר: **ומשני ודכוותה כתיב תמים.** דכתיב תמים זכר ואפ"ה קדש לדמי דתנן המקדיש בעלי מומין למזבח אף על פי שהוא עובר בלא תעשה מה שעשה עשוי דכתיב ולנדר לא ירצה רצוי הוא דלא מרצה הא מיקדש קדשי לדמי ה"נ לכתחילה לא יקדיש נקבה מיהו אי מיקדש קדשי לעולה קדשי לדמי: **מה ביניהון.** מאי איכא בין ר"ע לרבי פפיים: **שיבטא דכדכדא ביניהון.** וכדכד היינו עץ שיש לאורגים שראשו חד ומעבירו על השתי כשהוא מתוח לפניו ושובט בו החוטין ומקרב המבדילין בין שני חוטין העליונים והתחתונים ומיד נוחים להתפרק ונפתח שער לירות בו חוט הערב וקאמר רב שיש הפרש גדול ביניהם דהא דקאמר ר' פפיים שהמקדיש בפירוש כדברי ר"א היינו שהקדיש בפירוש לבד"ה אבל הקדיש סתם כר"י ור"ע סובר שסתם הקדשות לבדק הבית א"נ ה"ק כשם שהכדכד מקרב המבדילין כך קרובים דברי ר"פ ור' עקיבא דהמקדיש בפירוש היינו שפירש נכסי ובהמה וכלפריסית במתני' ואפשר לומר דאף ר"ע מודה בזה ורא"פ פי' בענין אחר ודבריו תמוהים ע"ש: **הכל קרב עולה.** כל מה שנודרים ונודבים מדברים אשר יקריבו לה' אפי' יינות ושמנים וסלתות יהיו לעולה: **יכול אפי' עופות.** יקריב בדמיהן או אם הקדיש עוף יקריבנה עולה: **ת"ל בבקר.** הא אינו מקריב בכל מה שמתנדב אלא עולת בהמה בלבד: **תמן אר"י וכו'.** אהא דאר"ש המפריש נקבה לעולה עושה תמורה קאר"י דהיינו טעמא לפי שמצינו נקבה בעולת העוף נחתי לה קדושת הגוף ועושה תמורה: **והכא הוא אמר הכין.** דהמקדיש עופות ימכרו שמעינן דלא נחתי להו קדושת הגוף דאל"כ אסורין למכור:

תקלין חדתין

שם דבעלי מומין למזבח חמירי מתמימין דבד"ה ומה דאסר בבעלי מומין למזבח בלא פדיון בבד"ה שרי בתמימין אף בלא פדיון ומינה מוכח הא דקתני במתני' שם גבי קדשי בעלי מומין למזבח לאחר פדייה דוולדן וחלבן מותר. ה"נ בקדשי בד"ה אף תמימין שרי עכ"פ לאחר פדיון ומביא סתם מתני' וולדן וחלבן מותר לאחר פדייה משום דבעלי מומין דקדשי מזבח בעלי מומין שוין עם תמימים דבד"ה ודאי ולא תימר בע"מ דקדשי מזבח מתמימין דבד"ה: ודחי סייעתיה. וה"ג **ספתר שהוממו ופדאן.** כלומר גם שתשווה קדשי בד"ה למתני' הנ"ל היינו באותן שקודם פדייה עכ"פ הוממו ונהי דבבעלי מומין דקדשי מזבח בעינן שקדם מום קבוע להקדשן אבל הוממו קודם פדייה אסורין אף לאחר פדייה כדתני בסיפא הכא בבד"ה אף שהוממו קודם פדייה מותרין לאחר פדייה בוולדן וחלבן אבל לא בנפדין תמימים: ה"ג **מתני' אמרה כן וולדן וחלבן אסור לאחר פדיון.** משא"כ בבד"ה והוא מתני' בתמורה (ל"א ב'): **ור' יוסי בשם רב חסדא.** מביא סייעתא דבהוממו ופדאן בקדשי בד"ה יוצאין לחולין כדאמר רבי חזקיה בשם ר' אחא תפתר כו' מדקתני התם וולדן וחלבן כו' והתם בהוממו ופדאן איירי כדקתני בהדיא בגמרא דמתני' דבכורות שם כל שקדם הקדשן את מומן ועלה קתני משא"כ בבד"ה הרי דבבד"ה הוממו ופדאן יוצאין לחולין: **היאך קדשי מזבח חל על קדשי ב"ה.** דקתני במתניתין ימכרו לצרכי עולות אם גם אחר פדיון אינם יוצאין לחולין היאך יחול עליהן קדשי מזבח לאחר מכירתן הא קי"ל בתמורה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה: ודחי **בעלי מומין קדושת מזבח חלה עליהן.** כשהקדיש בע"מ לבד"ה ופדאן קדושת מזבח חל עליהן: **ליידה מילה.** כלומר לאיזה דבר חל קדושת מזבח עליהן הא אינן ראוין למזבח: **תפתר לגיזה ועבודה.** דאסורין קדשי מזבח בגיזה ועבודה: **הפריש נקבה כו'.** איידי דתני במתניתין חילוקא דזכרים ונקבות סידר הכא פלוגתייהו בזה: **לעולתו לפסחו כו'.** שאלו כולן זכרים דוקא: **טעמא דר"ש.** דאמר לעולתו עושה תמורה: **שכן מצינו נקבה כשירה בעוף לעולה.** דקיי"ל תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות ולכן חל שם עולה עליה לעשות תמורה: **טעמא דר"ש בן יהודה.** דס"ל דבכולם אין עושה תמורה: **אם מין עם מינו כו'.** היינו באשם גופיה כדמפרש לה: **דתנן.** בתוספתא פ"ק דזבחים והובאה בש"ס דמנחות תמורה (י"ט ב'): ה"ג **אשם בן שנה כו'.** אשם בן ב' שנים אשם גזילות ומעילות ושפחה חרופה דכתיב בהו איל. אשם בן שנה אשם נזיר ומצורע דכתיב בהו כבש: **ר"ש אומר כל עצמן אינן קדשים.** כל עיקר אינן קדושים וזהו מין עם מינו דשניהם זכרים רק שחלוקין בזמן וס"ל דאינן קדושים כ"ש מין עם שאינו מינו ורשב"י משום ר"ש אמר לה: **ר' יהושע.** דמתניתין דאמר נקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויביא בדמיהן כו': **אלא להקדש דמים.** דקאמר נקבות ימכרו לצרכי שלמים ואי הוי קדיש בקדושת הגוף הוי בעי רעיה עד שיסתאב. וזהו דאמר אין תימר קדשה קדושת הגוף הל"ל ירעו עד שיפול מום וימכר ויקנה בדמיהן שלמים וס"ל כרשב"י אליבא דר"ש דאף בעולה אינו עושה תמורה דסבר כל מידי דלא חזיא ליה לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף והכי מוקי לה בתמורה (כ' ע"ב) דר' יהושע ס"ל כרשב"י אליבא דר"ש: ה"ג **א"ר אין אני רואה כו' שמותר פסח בא שלמים.** כלומר הואיל ושייכי שלמים בפסח ושלמים באים נקבה ואע"ג דהך לא קרבה נקבה אפילו שלמים לאחר פסח כמ"ש בתמורה י"ח נשתיירה לאחר הפסח תרעה מיהו שם שלמים עלה הואיל והוא שלמים נקבה ונחתא לה קדושת הגוף: ה"ג **ולימא אין אני רואה דר"ש באשם שמותר אשם בא עולה.** וכ"ה בתמורה שם כלומר וכיון שמותר אשם בא עולה אשתכח דהך נקבה דאשם עולה היא ותקדיש קדושת הגוף בעולת נקבה דהא מצינו עולת נקבה בעוף: **ודחי ר' בון.** אם הקדיש פסח כו' גופיה קרב שלמים ושם שלמים עליה משא"כ באשם דאין גופו קרב עולה אלא ירעה עד שיסתאב ודמיו יפלו לנדבה לקיץ המזבח ולכן לא חל קדושת הגוף עליה: ה"ג **מה פליגי.** כלומר באיזה סברא פליגי ר"ש ורבי דאמר אין אני רואה וקאי אדסמיך ליה דמסיק דשפיר לא שייך פלוגתא דרבי אלא אפסח ומפרש פלוגתייהו בהדיא.

הכין אמר הקדש דמים קדיש. ר"ש ס"ל דלא נחתא קדושת הגוף משום דמותרו בא שלמים דהא הכא אין גופו קרב שלמים כדאמר בתמורה נשתיירה אחר הפסח אינה קרבה שלמים הואיל ומחמת קדושה פסולה קאתיין ואידחו מפסח אידחו נמי משלמים וא"כ בכה"ג אין גופיה קרב שלמים ואינו קדש אלא הקדש דמים: **והכן סבר.** רבי ס"ל הקדש גופיה קדיש משום דשם שלמים עליה הואיל והויא שלמים נקבה. ואיכא דמפרשי לה דהאי מאי כדון את"ק ור"ש קאי ומפרש פלוגתייהו דת"ק ס"ל הקדש דמים נמי קדיש לענין תמורה דהואיל ובא עליה קדושת דמים בא נמי קדושת הגוף ור"ש ס"ל הקדש דוקא מתחילה בעינן הקדש גופיה לענין תמורה ולא הקדש דמים: ה"ג **חברייא בשם ר' יוחנן כו'.** טעמא דהדין תניא. על מימרא דרשב"י בשם ר"ש דאינו עושה תמורה: **מה ת"ל טמאה.** דלהורות דינא דבהמה טמאה הא כתוב למטה ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך וגו': **אפילו טמאה לאותו השם.** כמו נקבה לעולה ואשם ופסח וכתיב ביה והעמיד והעריך דלא חלה עליה קדושת הגוף ואינו עושה תמורה: **לא אמר כן.** מזה הכתוב דייק להיפוך דסתמא דעושה תמורה ומסיפיה דקרא קמדייק דכתיב אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' דהל"ל אשר לא יקריבו לה' אלא דה"ק כל שאינה ראויה ליקרב לא כאן ולא קרבן במקום אחר הוא דאינו עושה תמורה לאפוקי נקבה לעולה ראויה ליקרב במקום אחר דהיינו בעוף כדאמר לעיל טעמיה: **הרי הרובע כו'.** דאינן ראוין ליקרב בשום מקום ועושין תמורה כדתנינא בתוספתא פ"ק דתמורה להדיא: **א"ל אף כו'.** דס"ד דר"ז קאי על חברייא דס"ל פירושא דטמאה כוותייהו וטעמא דר"ש סתמא מפרש ולהכי נקיט עולה בדבריו ולכן הקשו לו והשיבם דהוא ס"ל דבטמאה ממש איירי האי קרא וה"ק דומיא דטמאה דאיירי בה אשר לא יקריבו ממנה בשום מקום קרבן משא"כ הרובע והנרבע ונקבות לעולה כו' דבכולן יש במינם קרבן ועושין תמורה: **וקשיא בהדא כתיב והעמיד והעריך.** וכי בטמאה ממש כתיב והעמיד והעריך דהא בהמה טמאה כבר אמור מקרא דואם בבהמה הטמאה וגו' ופדה בערכך והאי והעמיד והעריך מוקמינן בבע"מ שנפדו. וזה ידוע בברייתות ותוספתות בכולא תלמודא כדאמר בתמורה (ל"ג ב') ובבכורות (ל"ז ב') ובספרא דקאמר שם בברייתא ואם כל בהמה וגו' בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר או אינו אלא בבהמה טמאה ממש הרי כבר אמור ואם בבהמה טמאה ופדה בערכך וגו' אלא בבעלי מומין כו' ומהא נפקא לן דבעינן העמדה והערכה לבעלי מומין. ושאם מתו בין תמימין בין קדשי מזבח שנפל בהן מום יקברו. אלא ע"כ טמאה באותו השם ודחה דיוקו לגמרי: **טעמא דר"י.** דאמר זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבות דמיהן יבואו לעולות: **הכל קרב עולה.** דריש לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' יהיה עולה והיינו גם במקדיש נכסיו יקריבם לעולה: **מנין אפילו נקבות.** שיבואו הדמים לעולות: **ת"ל בבקר.** סתמא נקט ונקבות בכלל ג"כ: **כתיב זכר כו'.** כלומר כיון דאמרת דבבקר מרבה אף נקבות שיהיה דמיהן לעולות ומפיק ממיעוטא דתמים ה"נ נרבה מזה אף בעלי מומין וליפוק מיעוטא דתמים: **ומה ביניהן.** מה חילוק יש ביניהם בסברת דרשת הכתוב למידרש בבקר לרבות נקבות ולא בעלי מומין: **שבטא דכדכדא ביניהון.** עץ האורגים שמבדיל בין החוטים לירות שם חוט הערב. כלומר הבדל יש ביניהם ניכר ולכן לא פירש. והיינו טעמא דבבקר סתמא משמע גם נקבות שראוין ג"כ לקרבן כמ"ש אם מן הבקר הוא מקריב אם זכר ואם נקבה תמים יקריבנו וגו' ומרבינן בבקר דומיא דקרבן שיהא תמים וראוי לקרבן אחר אבל לרבויי בבקר בעלי מומין לא משמע כלל כמו דממעט לקמן מבבקר עופות דלא משמעי בתי' בבבקר ה"נ בע"מ לא נכללו בבקר שאינן ראוין לקרבן כלל ולא נקדשו בקדושת הגוף כלל שיהא לקרבן עולה דנימא שיביא מדמיהן לעולה אלא לבדק הבית. ועוד דהכא מרבינן מבבקר נקבות ופרט וכלל הוא ונעשה כלל מוסף על הפרט אבל בתמים אחר בבקר חזר וכתב כל אשר בו מום לא תקריבו כי לא לרצון וגו': **רבי אבהו בשם ר"ל טעמא דר"א כו'.** סמיך לה מימרי דאמוראי בשם ריש לקיש והוא טעמא לר"א בתרא דאמר ימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהן עולות. וגם העופות ימכור ולא יקריבם למזבח: **הכל קרב עולה כו'.** כדלעיל ובמתני' בתרא רבי אלעזר גרסינן ולא רבי אליעזר דהוא בר פלוגתיה דר"י ולא ס"ל הכל קרב עולה: **תמן אר"י טעמא דר"ש כו'.** גבי הפריש נקבה לעולה דס"ל לר"ש עושה תמורה ופירש ר"י טעמיה שכן כשירה נקבה בעוף לעולה וא"כ מצינו בשם עולה נקבה ולהכי חלה הקדושה ועושה תמורה: **והכא הוא אמר הכין.** היינו חברייא בשם רבי

נוסחת הבבלי

(א) ר"ח בשם ר' אחא תפתר כו': (ב) וא"ת כו' הבית ועוד מן הדא הוסיפו תמימין ימכרו לגבי מזבח וא"ת לא יצאו לחולין היאך קדשי מזבח חלין על קדשי בד"ה בעלי מומין קדושת כו': (ג) דתני אשם כו' שתים יצא בן שנה כו' יצא א"ר יוחנן ר"י ור"ש אמרו כו' רואה אני כו' בפסח שמא הקדש כו' פסח בא שלמים ואיני רואה את דברי ר"ש באשם שמא הקדש אשם בא עולה א"ר בון אם הקדש כו' אם הקדש אשם כו' הקדש דמים קדש כו' הקדיש גופו קדש ר' זעירא בשם ריש לקיש כו' ישראל איש איש כו' ר"י בי ר"א שאל כו': (ד) ר"א דבר פדא ביניהון: (ה) ור' בון הוו יתבין כו' שאינה ראויה כו' רבי ייבו כו':

הגהות הגר"א

[א] ה"ג ר"ח בשם ר' אחא תיפתר שהוממו ופדאן. וס"פ אף אם תשווה קדשי בד"ה למתני' הנ"ל היינו באותן שקודם פדיה עכ"פ הוממו ונהי דבבעלי מומין דקדשי מזבח בעינן שקדם מום קבוע להקדשן אבל הוממו קודם פדיה אסורין אף לאחר פדיה כדתני בסיפא הכא בבד"ה אף שהוממו קודם פדיה מותרין לאחר פדיה בוולדן וחלבן אבל לא בנפדין תמימים: [ב] ה"ג מתני' אמרה כן ולדן וחלבן אסור לאחר פדיון משא"כ בקדשי בד"ה. ר' חזקי' כו'. וכ"ה במשנה תמורה (לא:) ועי' בק"ע: [ג] צ"ל תיפתר לגיזה ולעבודה כו': [ד] ה"ג אשם בן שנה והביא בן שתים בן שתים והביא בן שנה כשר אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. רש"א כל עצמן אינו קדוש כו': [ה] צ"ל מה פליגי ההן אמר כו' כלומר באיזה סברא פליגי ר"ש ורבי דאמר אין אני רואה וקאי אדסמיך ליה דמסיק דשפיר לא שייך פלוגתא דר' אלא אפסח ומפ' פלוגתייהו בהדיא: [ו] מימרא המתחלת חברייא בשם ר' יוחנן עד וקשיא בדא כתיב והעמיד והעריך הכתובה דף יג ע"א שייכא כאן כצ"ל:

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל נִדְרֵיהֶם וּלְכָל נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַייָ לְעֹלָה:
2. לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים: ויקרא כב יח, יט

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

קיימתיה. טעמא דר"א דמתני' כדר' שמואל: **לא היא.** עצמה: **ולא דמיה.** ע"י פדיון כשנפל בה מום: **אלא הקדש דמים.** דהיינו קדושת בדק הבית: **ואמרת יאות.** ושפיר קאמרת שעופות לבד"ה: **להקריבו.** לעולה לקייץ המזבח א"א דכתיב בבקר: **שאין לעוף פדיון.** אף שנפל בו מום כדאיתא בתו"כ: **לפום כן וכו'.** לפיכך צריך לומר דעופות לא קדש מתחילה אלא קדושת דמים: **טעמא דהין תניא.** טעמו דהך תנא דאמר אליבא דר"ש המפריש נקבה לעולה ולאשם ולפסח אינו עושה תמורה: **אלא אפי' טמאה באותו השם.** שלא קרא עליו שם קרבן הראוי לו: **וקשיא בדא כתיב והעמיד והעריך.** בתמיה וכי קרבן כזה שהוא תם בעי העמדה והערכה דהא בסיפא דהך קרא כתיב והעמיד והעריך וכאן ממ"נ לא בעי העמדה והערכה או שאינו קדוש כלל או שהוא עצמו קרב למזבח: **ה"ג יצאה נקבה שבעולה.** וה"פ אם הקדיש נקבה לעולה הרי היא ראויה למזבח לשם שלמים: **הרי הרובע והנרבע.** דתני בתוספתא פ"ק דתמורה דעושין תמורה ואינה ראויה להקרבה כלל: **אלא.** דומיא דטמאה ממש שאין במינה קרבן לאפוקי עולת נקבה שיש במינה קרבן: **ה"ג בהדא כתיב והעמיד והעריך.** סיומא דתירוצא דר"ז הוא כיון דקרא איירי בטמאה ממש צריכה העמדה והערכה:
הלכה ה מתני' **משערין את הלשכה.** נותנין שיעור לריינות ושמנים וסלתות שיעמיד
זה השער לשלשים יום ולוקחין מהם הגיזברין מה שצריכין באותו סכום שפסקו ואם נתייקר המקח אין מוסיפין דמים ואם הוזל לוקחין לפי הזול: **המקבל עליו לספק סלתות.** בימות קציר חטים ובצירת ענבים ומסיקת זתים היו הגזברים מקדימין מעות לחנוני והיה החנוני מקבל עליו לספק ריינות ושמנים וסלתות כל השנה ואם היו אז נמכרים ד' סאין בסלע והוקרו ועמדו ג' סאין צריך ליתן ד' סאין דהקדש קונה בכסף דכתיב ונתן הכסף וקם לו ואם קיבל לספק ג' סאין בסלע והוזלו ועמדו ד' בסלע נותן ד' בסלע דלא גרע מהדיוט דלא קני אלא במשיכה: **התליעה לו.** ואפילו משך הגזבר ונתן מעות אחריותם על החנוני: **אינו מקבל מעותיו.** כלומר אינן נחשבין מעותיו של חנוני ולא זכה בהם אע"פ שקבלום מהגזבר: **עד שיהיה המזבח מרצה.** שיעלה לרצון על המזבח הלכך אם התליעה הסולת או שהחמיץ היין אחריותם על החנוני: גמ' **מיד היו מקבלין את מעותיהן.** דלא חיישינן שיפסלו שהכהנים זריזין הן:

הדרן עלך פרק התרומה

הלכה א מתני' **על החותמות.** ועל הסלתות כדמפרש לקמן במתני':
על הפייסות. להורות סדר הגורל מי יזכה בעבודה זו ומי בזו כמפורש במס' יומא: **על הקינים.** מחוסרי כפרה כגון זב וזבה ויולדת שמביאין קני חובה דהיינו תורים ובני יונה נותנים מעותיהם לשופרות שבמקדש והממונים על השופרות לוקחים המעות ומביאין בהן הקנים והיה צריך שיתמנה על זה חכם גדול ובקי כדאמרינן במסכת אבות קנים ופתחי נדה הן הן גופי הלכות: **שהיה פותח דברים וכו'.** והוא מרדכי בלשן שעלה מן הגולה ונקרא כן שהיה בולל לשונות הרבה כדמפרש בגמרא: **על חולי מעיים.** מפרש בגמרא: **חופר שיחין.** היה בקי בחפירות שיחין כדמפרש בגמרא והיה ממונה לחפור שיחין כדי שיהיו מים מצויין לעולי רגלים: **גביני.** כך שמו של האיש המכריז כדמפרש בגמרא: **על נעילת שערים.** לנעול השערים בערב ולפתחן בבקר: **על הפקיע.** מפרש בגמ': **צלצל.** כלי שיר שיש לו קול גדול לשון תלצלינה אזניו לימב"ל בלע"ז וכשהיו שומעין קולו היו הלוים מתחילין בשיר: **על השיר.** להתחיל את השיר וכשהיה מסיים היו כולן מסיימין: **בית גרמו וכו'.** כולה מפרש בגמרא: גמ' **כשירי דור ודור בא למנות.** שאי אפשר שאלו הנזכרים היו ממונים בכל זמן הבית דבכל דור דור היו משתנים הממונים לכן פירש לאותן הכשרים שבכל מינוי ומינוי מנה התנא במשנתנו: **מי שהיה באותו הדור.** כשעלו ישראל מן הגולה מנה אותן שהיו בדורו ולא כל הממונים שהיו בזמן הבית: **על כולן הוא אומר וכו'.** אהא דתנן בפ"ג דיומא בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים בית אבטינס לא רצו ללמד וכו' הוגרס בן לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמדו בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב על הראשונים הוא אומר זכר צדיק לברכה ועל האחרונים הוא אומר שם רשעים ירקב וקאמר דלמ"ד דכשרים מנה התנא א"כ ע"כ לומר דאף בית גרמו ובית אבטינס היו כשרים שהרי מנה התנא אותם כאן ושם רשעים ירקב אבן קמצר לחודיה קאי: **על כולן הוא אומר שם רשעים ירקב.** אפילו על בית גרמו: **על בן קטין וחביריו.**

א"ר יוסי קיימתיה כהא דא"ר שמואל בשם ר' זעירא כל שאינה יכולה ליקרב לא היא ולא דמיה לא קדשה אלא הקדש דמים ואת אמרת יאות להקריבו אין את יכול דכתיב בבקר ולא עופות לפדותו אין את יכול [א]שאין לעוף פדיון לפום כן צריך מימר לא קדשה אלא קדושת דמים חברייא בשם רבי יוחנן ר' אייבו בר נגרי אמר קומי רבי אילא בשם רבי יוחנן טעמא דהין תניא [1]ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' מה ת"ל טמאה אלא אפילו טמאה באותו השם וקשיא בדא כתיב והעמיד והעריך ר' זעירא בשם ר"א לא אמר כן אלא ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' כל שאינה ראוי ליקרב לא כאן ולא במקום אחר אינו עושה תמורה יצאת נקבה (שבעוף) לעולה אע"פ שאינה ראויה ליקרב כאן ראוי ליקרב במקום אחר (א)רבי אבון ורבי בון בעון קומי רבי זעירא הרי [ב]הרובע והנרבע שאינן ראוין ליקרב לא כאן ולא במקום אחר והרי הן עושין תמורה אמר לון אף אני לא אמרתי אלא טמאה ממש (ס"א ממום) וקשיא בדא כתיב והעמיד [2]והעריך:

הלכה ה מתני' [ג]אחת לל' יום משערין את הלשכה כל[ה] המקבל עליו לספק סלתות מארבע עמדו משלש יספק מד' משלש ועמדו מד' יספק מד' שיד הקדש על העליונ' אם התליעה סולת התליעה לו ואם החמיץ יין החמיץ לו אינו מקבל מעותיו עד שיהא המזבח מרצה: **גמ'** תני[ו] בשם ר"ש מיד היו מקבלין את מעותיהן והכהנים זריזין הן:

הדרן עלך פרק התרומה

הלכה א מתני' [ד]אלו הן הממונים שהיו במקדש יוחנן בן פנחס על החותמות אחיה על הנסכים (ב)מתיה בן שמואל על הפייסות פתחיה[ג] על הקנין פתחיה זהו מרדכי ולמה נקרא שמו פתחיה שהיה פותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון. בן אחיה על חולי מעיים נחוניה חופר שיחין גביני כרוז בן גבר על נעילת שערים בן[ז] בבי ממונה על הפקיע בן ארזא על הצלצל הוגרס בן לוי על השיר בית גרמו על מעשה לחם הפנים בית אבטינס על מעשה הקטורת ואלעזר על הפרוכת ופנחס המלביש[ה]: **גמ'** ר'[ו] חזקיה א"ר סימון ורבנן חד אמר כשירי דור ודור בא למנות עליהן וחרנה אמר מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו [א](מאן דאמר כשירי כל דור ודור בא למנות על כולן הוא אומר [3]זכר צדיק לברכה מאן דאמר מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו על כולן הוא אומר ושם רשעים ירקב ועל מי נאמר זכר צדיק לברכה על בן קטין וחביריו) אמר

ריבב"ן

מתני' **משערין את הלשכה.** לפרוע את חובת ההקדש כדתניא בתוספתא אחת לל' יום משערין את הלשכה. כל מי שמכר להן יינות ושמנים וסלתות ואמר תנו לי מעותי אין שומעין לו[ז] אלא הולך אצל גזבר וגזבר מעמידו אצל שולחני: **שיד ההקדש על העליונה.** אם נתיקרו אינו מפסיד ההקדש שהמעות קונות כדכתיב ונתן הכסף וקם לו. הוזלו אין ההפסד להקדש לפי שאין כח הדיוט חמור מן ההקדש שאינה קונה אלא במשיכה: **התליעה סולת התליעה לו.** למוכר ואסור למזבח דתנו רבנן במנחות בפרק כל קרבנות סולת שהתליעה רובה פסולה חטין שהתליעו רובן פסולות. וכן אם נשפך היין נשפך למוכר כדתניא בתוספתא פ"ב אינו מקבל את מעותיו עד שיהא המזבח מרצה. ירושלמי תני ר' שמעון אומר מיד היה מקבל מעותיו והכהנים זריזין הן:
מתני' **אלו הן הממונים.** ירושלמי רבי חזקיה ורבנן חד אמר כשירי כל דור ודור בא למנות וחרנא אמר מי שהיה באותו הדור מנה מה שבדורו. על החותמות שהיה נותן חותם למי שרוצה סולת ויין ושמן מן הגזבר דדמיהן ידועין לכל ומי שבא לקנות מן ההקדש נותן מעות ליוחנן והוא נותן לו חותם והיה כתוב בו דמי נסכי כבש או איל או פר כדמפרש לקמן וכתב בו שם היום ושם המשמר ואחיה היה נותן לו הסולת והיין והשמן: **על הפייסות.** כדמפרש ביומא פ"ב כשהיו באין להפיס זקן ויושב במערבה בלשכה חציה בנויה בקודש וחציה בנויה בחול ומלמד להם דרך הפייס א"נ הוא היה נוטל מצנפת מראשו של א' מהן וממנו היה מתחיל המנין כדמפרש התם: **פתחיה זה מרדכי בלשן ולמה נקרא שמו פתחיה שהיה פותח דברים ודורשן ויודע בשבעים לשון.** היכי דמי פותח דברים ודורשן כדאמר במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף סד:) מעשה שבא העומר מגגות צריפין ושתי הלחם מבקעת עין סוכר מטא עומר לא הוו ידעי מהיכא לייתוי אכרוז אתא ההוא חרשא אותיב חדא ידיה אאיגרא וחדא ידיה אצריפא אמר להו מרדכי מי איכא דוכתא דשמיה גגות צריפין או צריפין גגות בדוק ואשכח מטא לאתויי שתי הלחם לא הוו ידעי מהיכא לייתויי מפרש בירושלמי לפי שכל התבואות נשדפו באותה שנה בארץ ישראל אכרוז אתא ההוא חרשא אותיב חדא ידיה אעיניה וחדא ידיה אסכרא אמר להו מרדכי מי איכא דוכתיה דשמיה עין סוכר או סוכר עין בדוק ואשכח הנהו ג' נשים דאתיין ג' קינין חדא אמרה לזיבתי וחדא אמרה לימתי וחדא אמרה לעינתי. סבור זיבתי זיבה ממש לימתי שספעה כים לעינתי שופעת כמעין דכלהו חדא לחטאת וחדא לעולה אמר להו מרדכי שמא בזוג סיכנה בים סיכנה בעינא סיכנה וכולן עולות דבנדר הביאום בדוק ואשכח היינו דתנן פתחיה על הקינין שהיה עומד לפרש כיצד מביאות הנשים קיניהם: מתני' **על חולי מעיים.** ירושלמי על ידי שהכהנים הולכין יחפין

מסורות הש"ס

א) בבא מציעא נז ב מנחות ל א, ב) לעיל פ"ב הל"ב, ג) מנחות סה א, ד) יומא כג א, ה) בש"ס בבלי דפו"ר איתא על המלבוש, ו) ירושלמי יומא פ"ג הלכה ט, ז) עי' בתוספתא בפ"ב דליתא שם כהך לישנא ונראה שחסר כאן בהעתקת לשון התוספתא וע"ש היטב,

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פרק ו מאיסורי מזבח הלכה ד:
מו ב מיי' פרק א מתמורה הל"ח:
מז ג מיי' פ"ז מכלי המקדש הל"ג ובהשגות:
א ד מיי' שם הל"א:

נוסחת הבבלי

(א) רבין ורבי בון כו' והנרבע הרי אינן ראוין כו': (ב) מתתיה בן שמואל כו':

הגהות הגר"א

[א] ה"ג תמן תנינן על הראשונים נאמר זכר צדיק לברכה ועל אלו נאמר שם רשעי' ירקב מ"ד כשירי דור ודור בא למנות עליהן הוא אומר זצ"ל מ"ד מי שהיה באותו דור מנה מה שבדורו על מי נאמר זצ"ל על בן קטין וחביריו כצ"ל. והוא ביומא פ"ג וגי' הספרים משובשת ועי' בס' ת"ח טעם מרווח ועיין בק"ע שהביא הגמרא דיומא שם:

ציון ירושלים

הוגרס בן לוי על השיר. עי' תוספות יו"ט מ"ש בזה ועי' שו"ת (א) אא"ז סימן טו בהגהת בנו הרב שם:

תורה אור השלם

1. וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיי וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:
ויקרא כז יא
2. וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה:
ויקרא כז יב
3. זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב:
משלי י ז

תקלין חדתין

יוחנן גופיה דדריש טמאה לאותו השם שאינה ראויה לעולה. ורמי דידיה אדידיה דכיון דאמר סברא דיליה שכן כשרה כו' א"כ אינה טמאה לאותו השם ואיך מפרש טעמיה דרשב"י מטעם זה ולהכי גרסינן למימרא דחברייא סמוך לעיל מינה וגירסת הספרים שיבוש הוא דאיך פריך מר' יוחנן אדר"ל וגם דכל שקלא וטריא שייכא לעיל דעסקינן בטעמייהו דר"ש: **א"ר יוסא קיימתיה כהיא דאמר שמואל כל שאינה קריבה כו'.** רבי יוסא אמר שהוא קיים דבריו דלא ליסתור כל כך דמה שאמר טמאה מאותו השם היינו דבהקדיש סתם כמו המקדיש נכסיו והיו בהן עופות אינה קדשה לא היא ולא דמיה היינו בין תמימה דהא בבקר כתיב ולא עופות. ודמיה היינו כשנפלה בה מום ג"כ לא קדשה שאין לעוף פדיון אף בנפל בה מום כדתניא בספרא ולכן נקרא טמאה לאותו השם דאינה ראויה בכולה שם עולה ולכן דריש לה בקרא הכי טמאה באותו השם וכו' והעמיד לאורויי דאינו עושה תמורה ולעיל גבי טעמא דר"ש הכי פריש לה הואיל ופעם בהקדיש עוף תמימה בפירוש לעולה קדשה קדושת הגוף ולהכי הלה הכא גבי נקבה קדושת הגוף לענין לעשות תמורה ולהכי נטר בסדר השקלא וטריא ותירוצי דר"י אדר"י עד דאמר טעמא דר"א דמפורש בבקר ולא עופות: **מתני' משערין את הלשכה.** קובעין שער ליינות ושמנים כו' על ל' יום והגזברין לוקחין מהם מה שצריכין באותו הזמן ואם נתייקר המקח אין מוסיפין דמים ואם הוזל לוקחים כפי הזול: **המקבל כו'.** בימות הקציר והבציר היו לוקחים מעות אצל הגזברין והיו מקבלין עליהם להספיק סלתות ושמנים כל השנה ואם היה אז נמכרים ד' סאין בסלע והוקרו עד שעמדו ג' סאין בסלע צריכים ליתן ד' דהקדש קונה בכסף דכתיב ונתן הכסף וקם לו וכן אם הוזלו נותן כשער שהוזל דלא גרע מהדיוט שאינו קונה אלא במשיכה: **התליעה לו.** ואפי' משך הגזבר ונתן מעות אחריותם על החנוני: **אינו מקבל מעותיו.** אינם נחשבים מעותיו של חנוני ולא זכה בהם אע"פ שקבלם מהגזבר: **עד שיהיה המזבח מרצה.** שיעלה לרצון על המזבח הלכך אם התליעה הסולת או שהחמיץ היין אחריותם על החנוני: **גמ' תני בשם** ר"ש **מיד כו'.** דלא חיישי' שיפסלו שהכהנים זריזין הן: הדרן עלך התרומה פרק רביעי מתני' **אלו הן הממונים כו'.** לשון רבינו הגאון. כולם נקראו ע"ש הראשון וכן במלכים פרעה ואבימלך ומלכי צדק וכמ"ש במנחות במרדכי. ובירושלמי בפנחס המלביש: **הפייסות.** להורות סדר הגורלות מי יזכה בעבודה זו ומי באחרת: **הקנים.** כגון זב וזבה ויולדת שמביאין קני חובה נותנים מעותיהם לשופרות שבמקדש והממונים על השופרות לוקחים המעות ומביאין בהן קנין והיה צריך שיתמנה על זה חכם גדול ובקי כדתנן קנין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות: **ויודע בשבעים לשון.** הוא סיומא דמילתא דלהכי מינוהו לזה לפי שכל הנשים שמביאין הקיניים לשונם משונים לארצותם ללשונותם ומשובש ג"כ והוא היה מבין כל ע' לשון וממילא הבין כל שיבושי אותן הלשונות וכמפרש בגמרא על אחת שאמרה לזיבתי ופירש הוא כוונתה שבא זאב ליטול את בנה: **על חולי מעים.** מפרש בגמרא: **חופר שיחין.** כדי שיהא מים מצויין לעולי רגלים: **גביני.** שם אדם המכריז: **צלצל.** לימב"ל בלע"ז וכשהיו שומעין קולו היו מתחילין הלוים בשיר: **בן לוי.** משבט לוי על השיר להתחיל ובסיומו היו כולן מסיימין: **גמ' כשרי כל דור ודור.** שלא מנה רק הכשרים המיוחדים. ולכן מנה אלו בלבד אע"פ שהיו עוד בדורות אחרים ממונים אחרים לא מנה אלא המעולים כמ"ש ראיתי בני עליה והמה מועטים במספר: **מי שהיה באותו הדור כו'.** ולאו דוקא משום שהן כשרי כל דור אלא המונה מנה אלו שהיה בדורו: ה"ג **תמן תנינן.** ביומא פרק ג': **עליהן הוא אומר זכר כו'.** דאיהו ס"ל שכל המנויין כאן היו כשרים וא"כ לדידיה צריך לפרושי מ"ש ביומא על הראשונים נאמר זצ"ל על כולם גם אבית גרמי ובית אבטינס אף שמוזכירים שם במשנה לגנאי. אך דבברייתא אמרו שמצאו תשובה לדבריהם וכ"ה בסוגיין ולכן נאמר גם עליהם זצ"ל ועל בן קמצר שלא מצא תשובה לדבריו נאמר ושם רשעים כו': **מ"ד מי שהיה כו'.** ול"ד כשרים א"כ מתני' דיומא כפשטיה דעל הראשונים קאי על בן קטין וחבריו דחשיב שם ברישא דמתני' דמוזכירן לשבח עליהן קאי מ"ש זצ"ל וגירסת הספרים

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אמר רבי יונה כתיב [1]לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל (א)זה ר"ע שהתקין מדרש ההלכות והגדות ויש אומרים אלו אנשי כנסת הגדולה תיקנו אלא מה תיקן זה כללות ופרטות אמר ר' אבהו (ב)כתיב [2]משפחת סופרים יושבי יעבץ מה ת"ל סופרים אלא שעשו את התורה [א] ספורות ספורות חמשה לא יתרומו תרומה ה' דברים חייבין בחלה חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן שלשים ושש כריתות בתורה שלש עשרה דבר נאמרו בנבלת העוף הטהור ד' אבות נזיקין אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אמר רבי (אחא) אליעזר כתיב [3]לעזרא הכהן הסופר מה ת"ל סופר אלא כשם שהיה סופר בדברי תורה כך היה סופר בדברי חכמים ר' חגי בשם ר' שמואל בר נחמן הראשונים חרשו וזרעו ניכשו כיסחו עדרו קצרו עמרו דשו זרו בררו טחנו הרקידו לשו קיטפו ואפו ואנו אין לנו [א]מה לאכול ר' אבא בר (יונה) זמינא בשם ר' זעירא אין[א] הוון קדמאין מלאכין אנן בני אנש ואין הוון בני אנש אנן חמרין א"ר מנא בההיא שעתא אמרין אפילו כחמרתיה דר' פנחס בן יאיר לא אידמינון חמרתיה[ב] דר"פ בן יאיר גנבתה ליסטאי בליליא עבדת טמירא גבון תלתא יומין ולא טעמא (ג)כלום בתר תלתא יומין אימלכון מחזרתה אמרי אפקינון מן הכא דלא תימות גבן אפקונה אזלת וקמת לה על תרעא דמרה שריית מנהקת אמר לון פתחון להדא עלובתא דאית לה תלת יומין דלא טעמא כלום פתחין לה ועלת לה אמר לון יהבו לה כלום תיכול יהבון קומה שעורין ולא בעית למיכל אמרין ליה רבי לא בעית למיכל אמר לון מתקנין אינון אמרו ליה אין אמר לון וארימתון דמיין אמרון ליה לא כן אלפון רבי [א]הלוקח[ג] זרע לבהמה קמח לעורות שמן לאור פטור מן הדמאי אמר לון [ב] מה נעבד לה להדא עלובתא דהיא מחמרה על גרמה סגין וארימן דמיין ואכלת: פתחיה על הקינין: (ד)בא וראה מה גדול הוא כחו של אותו האיש פותח דברים ודורשן: יודע בע' לשון: תני[ד] [ב]סנהדרין שיש בה שנים שיכולין לדבר וכולן ראוין לשמוע הרי זו ראויה לסנהדרין ג' הרי זו בינונית ד' הרי זו חכמה וביבנה היו בה ד' בן עזאי ובן זומא ובן חכינאי ור"א בן מתיה (נ"א חנניה בן חנילא) א"ר[ה] חסדא פעם אחת יבשה א"י ולא ידעו מהיכן להביא עומר והוה תמן חד אלם דהוה יהיב חד ידיה על גגות וחד ידיה על צריפים אייתוניה קמיה דפתחיה אמר להו אית אתר דמתקריא גגות צריפין או צריפין גגות אזלין לתמן ואשכחן א"ר יוסה (ביבן) בי רבי בון פעם אחת [ג] נשדף כל העולם כולו ולא היו יודעין מהיכן להביא העומר והוה תמן חד אילם דהוה יהיב ידיה על עיניה וידיה על סוכרא אייתוניה לגבי פתחיה אמר לון אית אתר דמיתקריא עין סוכר או סוכר עין ואזלון תמן ואשכחון (ה)ג' נשים הביאו קיניהן אחת אומרת לעינתי ואחת אומרת לימתי ואחת אומרת לזיבתי זו שאומרת לעינתי סברין מימר שופעת כמעין אמר לון בעיינא סכנת זו שאומרת לימתי סברין מימר שופעת כים אמר לון בימה סכנת זו שאומרת לזיבתי סברין מימר זבה ממש אמר לון זאב בא ליטול את בנה: בן אחייה וכו': [ג]על ידי שהיו הכהנים מהלכין יחפים על הרצפה והיו אוכלין בשר ושותין מים היו באין לידי חולי המעים והוה ידע האי דין חמר טב למעייא והאי דין חמר סמם למעייא: נחוניא חופר שיחין: [ד]שהיה חופר שיחין ומערות והוה ידע האי

קרבן העדה

השנויים שם ברישא דמתני': **לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל** תחת אשר הערה נפשו למות: **שהתקין מדרש וכו'.** שדורשין אותן ברבים ואף זה שמוסר נפשו לה' יהיה לו חלק בתורת ה' כר"ע: **ה"ג ואת עצומים אלו אנשי כנסת הגדולה** שהתקינו כללין ופרטין בתורה: **מה ת"ל סופרים.** מאי רבותייהו דשבחינהו קראי בהכי: **ספורות** **ספורות.** שקבלו בחכמתן כל החלוקות שבדינין ושמו להן מספר ככל הנך דמייתי: **חמשה לא יתרומו.** בריש מסכת תרומות: **ה' דברים חייבין בחלה.** ריש פ"ק דחלה: **ט"ו נשים.** רפ"ק דיבמות: **ל"ו כריתות.** ריש כריתות: **י"ג דבר וכו'.** ריש טהרות: **ד' אבות נזיקין.** ריש בבא קמא: **ל"ט אבות מלאכות.** שבת פרק כלל גדול: **מה ת"ל סופר.** דכתיב לעזרא הכהן סופר: **סופר דברי מצות ה'** וסופר בתרא ל"ל: **אלא כשם שהיה סופר בדברי תורה.** שמנה כל האותיות שבתורה שבכתב ועשה המסורת: **כך היה סופר בדברי חכמים.** למנות ההלכות: **הראשונים חרשו כו'.** איידי דמייתי שהראשונים עשו ספורות להקל על המעיינים מייתי נמי הא דר' חגי: **ואנו אין לנו מה לאכול.** כלומר אף על פי שהראשונים עשו. כל הפעולות להקל עלינו עדיין קשה עלינו להבין ד"ת על בוריין: **אין הוון וכו'.** אם היו הראשונים מלאכים אנו בני אדם אבל אם היו הן בני אדם אנחנו כחמורים לרוב פחיתותינו: **א"ר מנא.** באותה שעה אמרו אפי' לחמורו של ר"פ בן יאיר לא דמיין: **חמרתא דר"פ בן יאיר.** גנבוה לסטים בלילה והיתה טמונה אצלם שלשה ימים ולא טעמה כלום: **בתר שלשה ימים.** נמלכו להחזירה אמרו הוציאוה מכאן שלא תמות אצלינו ויהיה ניכר הגניבה: **אפקונה.** הוציאו אותה והלכה מעצמה ועמדה על פתח ביתו של ר"פ והתחילה לנעוק: **א"ל ר' פנחס.** פתחו הדלת לעניה זו דהא שלשה ימים שלא אכלה כלום: **פתחין לה.** ונכנסה: **אמר להן.** ר"פ תנו לה לאכול ונתנו לפניה שעורים ולא רצתה לאכול: **אמר לון.** ר"פ וכי מתוקנים הם השעורים שאין בהם פסולת: **וארימתון דמיין.** הפרשתם מהם דמאי: **אמרון ליה.** לא כך למדתנו רבינו הלוקח פירות מעם הארץ לזרע או להאכילן לבהמה פטורין מן הדמאי דכיון דרוב עמי הארץ מעשרין הן לא גזרו באלו כיון שאינו אוכל מהן בעצמו: **קמח לעורת.** לעבדן ושמן לנר פטור מן הדמאי וזו נמי למה אינה אוכלת: **אמר לון.** ר"פ מה נעשה לעניה זו שהיא מחמרת על עצמה הרבה והפרישו דמאי ואכלה: **שיודעין לדבר.** בשבעים לשון וכו' ראויין לשמוע שהן מבינין שבעים לשון אע"פ שאינן יודעין להשיב: **ה"ז ראויין לסנהדרין.** וכשרה על צד הדוחק: **שלשה.** שיודעין לדבר: **ארבעה.** שידעום לדבר ה"ז מעולה: **יבשה א"י.** שלא ירדו הגשמים ולא ידעו מאין להביא העומר: **והוה תמן.** שם: **חד אלם.** שאינו שומע ואינו מדבר: **צריפין.** הוא סוכה שאין לה גג אלא חדה מלמעלה ועשויה מערבה: **אייתוני' וכו'.** הביאוהו לפני פתחיה להבין ממנו באיזה מקום הוא: **א"ל.** מי איכא מקום בא"י ששמו גגות צריפין או צריפין גגות והלכו לשם ומצאו: **נשדף.** נלקה בשדפון: **סוכרא.** חור שבמזוזות הדלת שבו תוחבים הבריח לנעול: **שופעת דמים כמעיין.** ומביאה קן אחד חובה א' חטאת ואחד עולה כדין זבה: **בעינה סיכנה.** וזו קן נדבה וכולן עולות: **בים סכנה.** בעברה תוך הים היתה בסכנה וזו לנדרה ועולות הן: **זאב בא ליטול את בנה.** ונדרה קן אחד להצלת בנה: **ע"י שהיו הכהנים וכו' והיו באין לידי חולי מעיים.** לכך היו צריכין לרופא לרפאותן והלכך אף הוא נחשב מהממונים שהיו במקדש שאף הוא נטל שכרו מתרומת הלשכה דצרכי קרבן הוא שיאכלו הכהנים בשר קרבנות השמנים ולא יבואו לידי נותר: **ושותין מים.** שאסורים לשתות יין בעזרה: **והוה ידע.** בן אחיה איזה יין יפה למעיים לעצרן ואיזה יין טוב לרפואתן שע"י הלינה המעיים מתרפאין או מתעצרים יותר מדאי: **והוה ידע.** איזה סלע מוציא מים צוננים ואיזהו מים חמים

משנת אליהו

שנים שיודעין לדבר. עיין סנהדרין י"ד ועיין תוספות מנחות ס"ה א' ד"ה ויודעים בשבעים לשון כו': **אחת אומרת לעינתי כו'.** בבבלי מנחות ס"ד ב' מובא זו הסוגיא וכתוב בגמ' וחדא אמרה לעונתי סבור מינה זיבתי זבה ממש לימתי ממש לעונתי לעונתה ממש ופרש"י שם על ימתה ששופעת כים ועל לעונתה פי' לעונת קרבן זיבת' ליום ח' שלה והיינו משום דהגי' לעונתי ולפי סוגיא דירושלמי הגירסא לעינתי ואפשר דכן צ"ל בבבלי וס"ל שופעת כמעין כמ"ש בירושלמי דלפ"ז הוי א"ש טפי מה דפתר שמה בעינה סיכנה משא"כ אי גרסינן לעונתי לא משתמע על עינה. ועל מ"ש שם שמא בזוב סיכנה פירש רש"י ג"כ שהיתה שופעת דם יותר ונסתכנה למות ונדבה לקונה להביא כו'. ובירושל' מפור' זאב בא ליטול את בנה והיה צריך להגיה בבבלי שם שמא בזאב סיכנה וממש כירושלמי דעובדא חדא הוי ולא מסתבר שיפלוגו בזה התלמודים:

ריבב"ן

על הרצפה ואוכלין בשר ושותין מים שאסורין לשתות יין כדכתיב יין ושכר אל תשת וכו' הוו באין לידי חולי מעיים והוו ידע הידין חמר טב למעיא: **נחוניא חופר שיחין שיהיו מלויין מים לעולי רגלים.** גביני כרוז היה משכים ואומר עמדו הכהנים לעבודתכם כו' כדאיתא ביומא פרק א' (דף כ:) ממונה על הפקיע. ירושלמי שהיה מזויג את הפתילות כדתנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין לשמחת בית השואבה וקשה דבבבלי ביומא [דף כג.] מפרש מאי פקיע אמר רב יהודה[ו] מרעתרא מאי מרעתרא אמר רב פפא דתירקא דטייעי דפסיק רישיה כדתניא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה דפקיע: **הגלגל.** מלשון בגלגלי שמע כלי שיר על השיר נעימה יתירה היה יודע אמרו עליו על הוגרוס בן לוי שהיה מנעים את קולו בזמר וכשהיה נותן גודלו לתוך פיו היה מוציא כמה מיני זמר והיו אחיו הכהנים נזקרין בבת ראש: **על מעשה לחם הפנים.** שאין אדם יודע לרדות כמותם כדאמר ביומא פ"ג: **ובית אבטינס על מעשה הקטורת.** שאין אדם יודע כמותן שיהא מתמר ועולה כמקל. על הפרוכת שהיה ממונה על אורגי פרוכת. פינחס המלביש שהיה מלביש בגדי כהונה גדולה לכהן גדול בשעת עבודה. ירושלמי מעשה בכהן אחד שהלביש לסרדיוט אחד ונתן לו ח' זהובים ותיקנו שיהיה נאמן ממונה עליהן שלא יהא כהן רשאי להלבישן לאחר ויש מפרשים שהיה מלבישן לכהן גדול ומתקן שיעמדו נאין לו ואינו נ"ל:

תקלין חדתין

חסרה ומשובשת: **אר"י כתיב כו'.** איידי דנקט מעלות המוזכרין לשבח וגם מעלת החכמים שמנו הכל נקט לה הכא: **אחלק לו ברבים.** זה ר"ע. שרבים היו תלמידיו כמ"ש בריש מגילה וכולהו סתימתאי אליבא דר"ע ואמרינן בגמ' והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו כו'. והעמיד תלמידים הרבה ולכן דריש עליו אחלק לו ברבים חלק עולם הבא לו ותלמידיו וסיפיה דקרא ואת עצומים קאי לפ"ז על הרוגי לוד שנתעלמו למסור נפשם על קידוש ה'. יחלק שלל שלל האוכלים כמ"ש תחת רבי עקיבא וחביריו מה הן מביאין כו' וזהו שנאמר תחת אשר הערה למות נפשו שמסר נפשו למיתה וכמו שאמר בכל יום היה מצטער לקיים ואהבת כו' בכל נפשך וזה שאמר נפשו וזהו לישנא דקאמר והערה שעורר עליו שהיה מקהיל קהלות ואת פושעים נמנה. כמ"ש אוי לי כו' כמחללי שבתות כו': **אנשי כנה"ג תיקנו.** שהמשנה והמדרש היה מקובל מידם מימי אנשי כה"ג כמ"ש הגאונים: **כללים ופרטים.** כללים כמו כלל אר"ע וכלהו סתימתאי כללי הלכות ופרטות שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות שהיה אחיזתו מתגין דאורייתא מענין שהיה בן גרים: **מה ת"ל סופרים.** דכבר נקט משפחתו מפורש וכולי קרא לדרשא: **סופרים כו' ספורות.** כדי שיהיו נגד עיני העוסקים בה זכור ושמור: **חמשה לא יתרמו כו'.** והא דלא חשיב אלא הני דברים לחודייהו ואי משום סמנא בעלמא ליחשבו ב' או ג' אלא דהוה כולל כל הש"ס ומתחיל בסדר הראשון ונקט כסדר המספר אלא דסמיך קדשים לטהרות ואבות לאבות: **לעזרא הכהן הסופר מה ת"ל סופר.** דכתיב שם אשר נתן המלך ארתחשסתא לעזרא הכהן הסופר סופר דברי מצות ה' וחקיו וכיון דכתיב הסופר קמא מה ת"ל סופר בתרא: **כשם שהיה סופר בדברי תורה כך היה סופר בדברי חכמים.** וסיפא דקרא דברי מצות ה'. הוא תורה שבכתב כמש"ש והוא סופר מהיר בתורת ה'. וחקיו על ישראל. זהו תורת שבע"פ. שתורה שבכתב גם לאומות נכתבה באר היטב בשבעים לשון וכמ"ש לעתיד מביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה בחיקו כו' כלום יש בכם מגיד זאת דקאי על תורה שבעל פה: **הראשונים.** אגב זוכר מעלת הראשונים הזכיר החילוק ביניהם לבינינו: **חרשו כו'.** חשיב ט"ו מלאכות הפת לפי שהתורה נקראת לחם כמ"ש לכו לחמו בלחמי ועיין בחידושי על אגדות ענין הט"ו מלאכות בארוכה:

אין לנו פה לאכול. כמ"ש בפ"ה דערובין לחת האבן אם משים אדם לחייו כאבן הזה שאינה נמחית וכמ"ש פתח פומך קרי כו' תני כו' שנאמר כי חיים הם למוצאיהם בפה. ואנחנו מתעצלים בזה: **אין קדמאין מלאכים.** שהאדם חציו מלאך מצד הנשמה וחציו בהמה מצד הגוף כידוע וכמה שהאריך הסמ"ג בהקדמתו לחלק עשין והראשונים הגבירו כח המלאך לעשות רצון קונם: **בני אנש.** כמ"ש בן חכם ישמח אביו וגו' וכמ"ש רבינו הגאון שחלק אביו גורם חכמתו וכן אמרו קדשים תהיו המקדש עצמו כו' וכמ"ש בזוהר ווי למאן דבני בניינא כו' וכמ"ש במ"ר ע"פ כי אבי ואמי עזבוני רק שבכח האדם להתגבר ולהרגיז יצר טוב על יצר הרע כמ"ש דוד הרגו כו' וז"ש בני אנש: **ואי הוו ב"א.** ואפ"ה זכו למדרגתם הנפלאה: **אנן חמרין.** שגבר החמר בגלות התורה ומצות שאין לנו הרמ"ח ללחם כי נגרעו רובי מצות בגלות וכן כתיב מלכה ושריה בגוים אין תורה: **חמרתיה דרפב"י גנבוהו לסטים.** עבידת היתה אצלם ג' ימים ולא טעמה כלום: **מחזרתה.** שנמלכו להחזירה: **אפקונה.** נוציאה מכאן שלא תמות: **תרעא.** שער של רפב"י: **מתקנין אינון.** בלא פסולת: **ארימתון.** אם נתתם דמאי: **לא כן אלפן.** וכי לא למדתנו רבינו שהלוקח לבהמה פטור מדמאי לפי שרוב עמי הארץ מעשרין הן ולא גזרו כשאינו אוכל בעצמו: **מחמרה על נפשה.** שיקחו דמאי: **בוא וראה כו'.** לפי שמינויו היו על הקינין שהן גופי תורה ונותן טעם למה שנקרא פתחיה שהיה פותח דברים הנסתרים וסגורים: **שיודעין לדבר.** בשבעים לשון: **לשמוע.** להבין אע"פ שאי"י להשיב: **חד אלם.** שאינו שומע ואינו מדבר: **צריפין.** היא סוכה שאין לה גג וחדה מלמעלה: **גגות צריפין.** לפי שהניח ידו תחלה על גגות אמר תחלה גגות צריפין: **סוכרא.** חור שבמזוזות הדלת שבו תוחבים הבריח לנעול: **עין סוכר כו'.** כדפרישית: **שופעת כמעיין.** דמים ומביאה ב' קנין א' חטאת וא' עולה כדין זבה: **בעינה.** בימה. והן לנדרה ועולות הן: **זאב בא ליטול כו'.** ונדרה קן א' להצלת בנה ומייתי לה שמתוך שהיה חכם גדול ויודע טיב הלשונות הבין דבר זה ואחר היה נכשל בזה: **מים.** שאסורין לשתות יין בעזרה: **והוה ידע.** בין אחיה: **ממסמס.** מרכך וממיס ומזיק ולא ישתו ממנו ומדאמר תחלה דין חמר טב למעייא משמע דממסמס רע למעיים ולא כיס

מסורת הש"ס

א) שבת קיב ב וירו' דמאי פ"א הל"ג, ב) ירושלמי שם וב"ר פ' ס' ועי' חולין ז ב, ג) דמאי פ"א מ"ג, ד) עי' סנהדרין יז ב, ה) מנחות סד ב, ו) לפנינו ביומא שם איתא א"ר מדרא מאי מדרא אמר רב פפא מטרקי דטייעי וכו',

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פרק י"ג ממעשר הל"ד:
ג ב מיי' פרק א מסנהדרין הל"ו:
ד ג מיי' פ"ז מכלי המקדש הל"ד:
ה ד מיי' שם הלט"ו:

נוסחת הבבלי

(א) זה ר"ע שהתקין משנה ומדרש והלכות וכו': (ב) כתיב ומשפחות סופרים כו' סופרים שעשו כו' אמר רב אחא כתיב כו' סופר כשם כו' ר"ש בר נחמני כו' ר"א בר מונה בשם כו': (ג) כלום אמרו אפקונא מהכא כו' דמרה שריא מיתאנחא אמר ליה ר' פנחס בן יאיר פתחו לה לעלובה כו' ועיילה יהבן קמה שעורין ולא אכלת אמרו לי' ר' לא בעית למיכל אמר להון מתקנון אינון אמר ליה אין ארומתון דמאי א"ל לא כדין אלפינן הנותן זרע לבהמה פטור מן הדמאי אמר מה ניעבד לה להיא מחמרא על נפשה ארומה דמאי ואכלת: (ד) תני פתחיה זה מרדכי בא וראה כמה גדול כחו של אותו האיש שפותח בדברים כו' סנהדרין שהיו בה שנים יודעין לדבר כו' זומא ור' אליעזר בן מתתיה וחנניה בן חנילאי פ"א כו' ולא היו יודעין להביא כו' א"ר יוסי בר ביבין פ"א נשדפה א"י ולא ידעו כו' יהיב חדא ידיה כו' וחדא על סוכרא אייתינייה קמיה דפתחיה אמר להו אית כו': (ה) ג' נשים הביאו שלש קינין כו':

הגהות הגר"א

[א] צ"ל אנו אין לנו פה לאכול. וכ"ה בעירובין פ"ה לחת האבן אם משים אדם לחייו כאבן הזה שאינו נימח וכמ"ש פתח פומך קרי וכו'. תני וכו'. שנא' כי חיים הם למוצאיהם בפה ואנחנו מתעצלים בזה:

גליון הש"ס

[א] עי' תוספות קדושין ל ע"א ד"ה נקראו: [ב] עיין תוס' חולין דף ז ע"ב ד"ה הא: [ג] עי' תוס' מנחות דף סד ע"ב ד"ה ועל ותוס' ב"ק דף פב ע"ב ד"ה ועל:

תורה אור השלם

1. לָכֵן אֲחַלֶּק לוֹ בָרַבִּים וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ:
ישעיהו נג יב

2. וּמִשְׁפְּחוֹת סֹפְרִים יֹשְׁבֵי יַעְבֵּץ תִּרְעָתִים שִׁמְעָתִים שׂוּכָתִים הֵמָּה הַקִּינִים הַבָּאִים מֵחַמַּת אֲבִי בֵית רֵכָב:
דברי הימים א ב נה

3. וְזֶה פַּרְשֶׁגֶן הַנִּשְׁתְּוָן אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ אַרְתַּחְשַׁסְתְּא לְעֶזְרָא הַכֹּהֵן הַסֹּפֵר סֹפֵר דִּבְרֵי מִצְוֺת יְיָ וְחֻקָּיו עַל יִשְׂרָאֵל:
עזרא ז יא

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

האי דין כיף מקורר מיא והאי דין כיף אית ביה שרברובי ועד היכן שרברובותיה מטי' א"ר אליעזר (אחא) ומת בנו בצמא אמר[א] רבי חנינא מאן דאמר רחמנא וותרן יתוותרון בני מעויי אלא מאריך רוחיה וגבי דידיה א"ר אחא כתיב [1]וסביביו נשערה מאוד מדקדק עמהן כחוט השערה א"ר יוסי (בר אבין) לא מטעם הזה אלא מן מה דכתיב [2]ונורא הוא על כל סביביו מוראו על הקרובים יותר מן הרחוקים רבי חגיי בשם רבי שמואל בר נחמן מעשה[ב] בחסיד אחד שהיה חופר בורות שיחין ומערות לעוברים ושבים פעם אחת היתה בתו עוברת להנשא ושטפה נהר והוון כל עמא עללין לגבי בעון מנחמתיה ולא קיבל עלוי מתנחמא עאל רבי פנחס בן יאיר לגביה בעי מנחמתיה ולא קיבל עלוי מתנחמא אמר לון דין הוא חסידכון אמרו ליה רבי כך וכך היה עושה כך וכך אירע ליה אמר אפשר שהיה מכבד את בוראו במים והוא מקפחו במים מיד נפלה הברה בעיר באת בתו של אותו האיש אית דאמרי בסוכתא איתערית ואית דאמרי מלאך ירד כדמות ר' פנחס בן יאיר והצילה: גביני כרוז: שהיה[ג] מכריז בבית המקדש [א]מה היה אומר עמדו הכהנים לעבודה ולויים לדוכנן וישראל למעמדן אגריפס המלך שמע קולו עד ח' פרסאות ונתן לו מתנות הרבה: בן גבר על נעילת שערים: תירגם[ד] רב קומי דבית ר' שילא קרא גברא אכריז כרוזא [ה]אמר ליה אמור קרא תרנגולא א"ל והתנינן בן גבר אית לך למימר בר תרנגולא: [ב]בן בבי על הפקיע: [א] שהיה (מזווג) מזייג פתילות ר'[ו] יוסי (אסי) עאל לכופרה בעו ממנייא עלייהון פרנסים ולא קיבלון מינהן (א)עאל ואמר קומיהון בן בבי על הפקיע ומה אם זה שנתמנה על הפתילות זכה להימנות עם גדולי הדור אתם שאתם נתמנין על חיי נפשות לכ"ש: בן ארזה על הצלצל: כי הא דתנינן [ז] תמן [ג]הניף הסגן בסודרין והקיש בן ארזה על הצלצל: הוגרס בן לוי על השיר: (ב)אמר [ח] ר' אחא נעימה יתירה היה יודע ואמרו עליו על הוגרס בן לוי שהיה מנעים את קולו בזמר וכשהיה נועץ גודלו בתוך פיו היה מוציא כמה מיני זמר והיו כל אחיו הכהנים נזקרין לו בבת ראש: בית [ט] גרמו על מעשה לחם הפנים: בית גרמו היו בקיאין במעשה לחם הפנים וברדייתו ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנים (ג)מאלכסנדריאה שהיו בקיאין במעשה לחם הפנים וברדייתו לא היו בקיאין בית (ד)גרמו [א]היו מסיקין מבפנים ורודין מבחוץ ולא היתה מתעפשת ואלו היו מסיקין מבפנים ורודין מבפנים והיתה מתעפשת כיון שידעו חכמים בדבר הזה אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא שנאמר [3]כל פעל ה' למענהו שלחו אחריהם ולא רצו לבא עד שכפלו להם שכרן י"ב מנה היו נוטלים ונתנו להם כ"ד ר' יהודה אומר כ"ד היו נוטלים ונתנו להן מ"ח אמרו להן מפני מה אין אתם רוצים ללמד אמרו להן מסורת היא בידינו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב שלא ילמדו אחרים ויעשו לפני ע"ז שלהן בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצא ביד בניהם פת נקיה מעולם שלא יהו אומרים ממעשה לחם הפנים הן אוכלים: בית אבטינס על מעשה הקטורת: של בית אבטינס היו בקיאין על מעשי פיטום הקטורת ובמעלה העשן ולא רצו ללמד (ה)שלחו והביאו אומנין מאלכסנדריאה של מצרים והיו בקיאין בפיטום הקטורת ובמעלה עשן לא היו בקיאין של בית אבטינס היתה מתמרת ועולה כמקל ופוסה ויורדת ושל אלו היתה פוסה מיד כיון שידעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא שנאמר [4]כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו וגו' (נ"א כל מה שפעל הקב"ה לא פעל אלא למענהו שנאמר כל פעל ה' למענהו) שלחו אחריהם ולא רצו לבא עד שכפלו להן שכרן י"ב מנה היו נוטלין ונתנו להן כ"ד רבי יהודה אומר כ"ד היו נוטלין ונתנו להן מ"ח אמרו להן מפני מה אין אתם רוצין ללמד אמרו להן מסורת היא בידינו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב שלא ילמדו אחרים ויהיו עושין כן לפני ע"ז שלהן בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצאת אשה משל אחד מהן מבושמת מעולם ולא עוד אלא כשהיה אחד מהן נושא אשה ממקום אחר היה פוסק עמה ע"מ שלא תתבשם שלא יהו אומרים ממעשה פיטום הקטורת הן מתבשמות לקיים מה שנאמר [5]והייתם נקיים מה' ומישראל [ב]א"ר יוסי פעם אחת הייתי עומד בירושלם ומצאתי תינוק אחד משל בית אבטינס אמרתי לו בני מאיזו משפחה את אמר לי ממשפחת פלוני אמרתי לו בני אבותיך לפי שנתכוונו לרבות כבודן ולמעט כבוד שמים לפיכך כבודם נתמעט וכבוד שמים נתרבה אמר ר"ע שח לי שמעון בן לוגא מלקט הייתי עשבים אני ותינוק אחד משל בית אבטינס וראיתי אותו שבכה וראיתי אותו ששחק אמרתי לו בני למה בכיתה אמר לי על כבוד של בית אבא שנתמעט ולמה שחקתה אמר לי על הכבוד המתוקן לצדיקים לעתיד לבא ומה ראית מעלה עשן לנגדי נומיתי לו בני הראהו לי אמר לי רבי מסורת בידי מאבותי שלא להראותו לברייהו א"ר יוחנן בן נורי (מלקט הייתי עשבים אני וזקן א') פגע בי זקן א' משל בית אבטינס ומגילת סמנים בידו אמר לי רבי לשעבר היו בית אבא צנועין והיו מוסרין

קרבן העדה

ועד היכן מגיע חמימותיה: וותרן. לעבור על כל פשעם: יתוותרון בני מעוי. יוותרו קשרי בני מעיו ויצאו בתחלואים. ל"א יהיו לו בני מעים יתירים שהוא מורה לבריות לחוטא שסומכין שימחול להם המקום ואינו כן אלא כל דרכיו משפט: אלא. שמאריך אפו וגובה חובו אע"ג שאינו גובה אותו מיד: וסביביו. לצדיקים הנדבקים בו: נשערה מאוד. לשון חוט השערה: ונורא על כל סביביו. מטיל אימת משפטיו עליהם יותר מן הרחוקים: והוון כל עמא. והיה כל העם נכנסין אצל החסיד לנחמו ולא רצה לקבל תנחומין: אמר. להן זהו חסידכם בתמיה הרי בועט במדת הדין: והוא מקפחו במים. בתמיה וקיפוח הוא לשון חיתוך וקיצור: מיד נפלה. קול בעיר: בסוכתא איתעריה. בענף אחד אחזה עצמה ועלתה: קרא גברא. הא דתנן בפ"ק דיומא בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר מהו קריאת הגבר שהכריז הכרוז והיינו שקרא גביני כרוז: אמרון ליה. דבית ר' שילא שיתרגם קרא התרנגול שהוא נקרא גבר: אית לך מימר בר תרנגולא. בתמיה אלא שם אדם ששמו גבר ה"נ קריאת הגבר דאדם קאי: ה"ג שהיה מזווג את הפתילות. וכ"ה ביומא וה"פ שגודלן וקולען: בעי וכו'. רצה למנות עליהן פרנסים ולא רצו לקבל על עצמן להיות פרנסים על הצבור שאין זה כבודן: זכה להימנות עם גדולי הדור. עם הממונין החשובין שבישראל: כהאי דתנינן תמן. תמיד פ' בתרא: נזקרין לו בבת ראש. נרתעין מהברת קול: וברדייתו. ולרדות' מן התנור: היו מסיקין מבפנים. בתוך התנור ורודה מבחוץ לדפוס שהיה בתנור שכך שנינו במנחות ג' דפוסין היו שם נותנו לדפוס ועדיין הוא בצק כמין דפוס היה לה בתנור וכו' והיה הלחם דבוק מבחוץ לדפוס והיה נאפה יפה שחום התנור שולט בו: ואלו. אנשי אלכסנדריא לא היו בקיאין לרדותה מן התנור אם הוא דבוק חוץ לדפוס והיו דובקין אותן בתוך הדפוס ולא היה נאפה כל צרכו מפני שעובי הדפוס מפסיק בין הבצק לתנור ונתעפש: למענהו. לכבודו שלא יהא לחם שולחנו מנוול בעיפוש: י"ב מנה היו נוטלים. כל יום מתרומת הלשכה: שלא יהיו אומרים ממעשה וכו'. וכתיב והייתם נקיים מה' ומישראל: היתה מתמרת ועולה. היה העשן עולה זקוף כתמר ומתפשט בשמי קורה ואח"כ יורד: היתה. מתפשטת מיד למטה בתחילת עליית העשן: ממקום אחר. שלא ידעה מנהגם: היה פוסק עמה שלא תתבשם. דהמדיר את אשתו שלא תתקשט בא' מכל המינין יוציא ויתן כתובה לכך התנו עמה קודם הנישואין: לרבות כבודם. בחורבן הבית: וכבוד שמים נתרבה. שאמרו העשרת שבטים הא אלהינו הא קשוט דאפי' לביתיה לא נסיב אפיה וגם האומות אמרו כן: על הכבוד המתוקן לצדיקים. בבנין לעתיד: הרי מעלה עשן לנגדי. וזכרתי ע"י כן חורבן הבית וגם בכבוד הצדיקים שנאמר בישעיה ועל כל מקראיה ענן יומם ועשן וגו' ועשן זה ע"כ היה כמעלה עשן דאל"כ האיך ישבו בחופה מפני העשן אלא ודאי שהיה העשן מתפשט למעלה

תקלין חדתין

מפרשים ממסמס ג"כ לטובה לרפותן: כיף. סלע: מקרר. מוליא מים קרים: שרברוב. חמימות ועד היכן החמימות מגיע: ומת בנו בצמא. כי במדה שאדם זהיר בה מאוד אם הוא פוגם קצת בזה נענש עליו ביותר כדמצינו בפ"ז דב"מ פ"ד ב' בר"א בר"ש יומא חד חזאי דקא נפיק ריחשא מאוניה חלש דעתאי כו' א"ל יומא חד שמעי בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדבעי ליה כו'. והיינו לפי שהיה נזהר הרבה בזה כדאמרינן במסכת מכות כ"ד א' אוטם אזנו משמוע דמים כגון ראב"ש דלא שמיע ליה בזילותא דרבנן ושתיק וכדפי' רש"י שם ולכן אמר הכא בב"מ ולא מחאי כדאבעי לי והכא נמי שהיה אוחז במדה טובה זו להמציא מים לרבים וכשאירע לו דלא נזהר כמה דבעי נענש בזה הענין גופיה: מ"ד רחמנא וותרן. מוותר על עבירות דלא איכפת ליה: יתוותרון בני מעיה. דאמרינן בפ"ג דחולין ע"פ הוא עשך ויכוננך מלמד שעשה הקב"ה כוניות באדם שאם נהפך א' מהם אינו יכול לחיות והוא בני המעיים כמ"ש הערוך מלשון הדורא דכנתא וראיה לדבריו דסמיך לה בסוגיא עובדא דההוא גברא דנפל מאיגרא ונפיק מעייניה כו' וכמו שכל עיקר חיות האדם תלוי במעיו כדקאמר שאם נהפך כו'. כן כל העולמות תלוים במעשי ב"א לבנותם או להרסם וז"ש שמי שאומר שמוותר הש"י על עבירה יתוותרון כמו ויתר לבי כו'. שלא ישמש פעולתו ואז היה נחרב העולם הקטן: מאריך רוחיה. הן מלאכיו כמ"ש עושה מלאכיו רוחות ממיני הפורעניות והם רצים אף והוא רחום יכפר וגו' והרבה להשיב אפו מלאך האף: וגבי דיליה. כמ"ש נור ילדך תשי שמתישין כח פמליא של מעלה שהאדם נבנה מכולם כמ"ש כי בצלם אלהים עשה וגו' ובז לדבר יחבל לו בכל כח פוגם שרשו וכל אחד גבי דיליה: כחוט השערה. כי יעקב איש חלק ועשו איש שעיר ולדיקים הם יסודי עולם כוללים הרבה ופגם קטן שלהן עושה רושם והן נשפטין במדת אמת ולכן היו יראים לדיקים הראשונים שמא יגרום החטא אף חטא כל דהו ומדקדק עמהם בעוה"ז כדי שלא יכנסו כלל לפתח חטאת רובץ: לעוברים ושבים. לזכות הרבים: ולא מקבל עליה תנחומין. שעל המת נגזר להשתכח מן הלב משא"כ על החי כמ"ש וימאן להתנחם והיא היתה בחיים: אפשר הוה מכבד בוראו במים. אם היה מכבד הכל בזהירות וכבוד לשם שמים ולא פגם כלל והוא מקפחו במים בתמיה אלא ודאי תעלה: עלתה. שנזדמן לה נס שאחזה בענף אחד ועלתה: אגריפס המלך שמע קולו בשמנה פרסאות. אף דקולו של כ"ג היו שומעין עשרה פרסאות כמ"ש מיריחו היו שומעין קולו של גביני כרוז (תמיד ל' ע"ב) מ"מ הכא עובדא הוה בסמוך שמנה פרסאות ושמע המלך שהיה שם אז: קרא גברא. היה מפרש מ"ש בפ"ק דיומא ולא היתה קריאת הגבר מגעת כו'. היינו שקרא גברא ואכריז כרוזא האריך בלשונו דלא ליטעי שכוונתו תרנגולא וגם הטמין כוונתו לראיה מדאמר גביני כרוז מה היה אומר וז"ש אכריז כרוזא ובבבלי מסייע ליה מזה: א"ל קרא תרנגולא. משום דמלא ברייתא היולא לדרך קודם קריאת הגבר כו' בתרנגול בינוני כו' כדאמר ביומא (כ"א): והתנן בן גבר על כו'. אית לך למימר כו' אלא ע"כ גבר שניהם במשמע ואינו ראיה מה שנמצא פעם גבר על תרנגול ואידך ע"כ ס"ל דהכא ליכא למיטעי אבל התם אי הוי שם אדם ה"ל למינקט מפורש דלא ליטעי בתרנגולא אלא ש"מ קריאת הגבר באמת תרנגולא ועובדא דגביני כרוז מלתא אחריתי ומה דאמר ולא היה קריאת הגבר מגעת קאי על תרנגול וכ"מ בזמן: מזווג. רואה שיהא שוין משום הידור: ולא קבלון מיניה. משום ושנא את הרבנות. ורצו לברוח מן הכבוד. א"נ חרדו שלא יכשלו במ"ש פרנס המטיל אימה כו': חיי נפשות עאכ"ו. שדוחה הכל והמלוה רבה וראוי להכניס א"ע בזה: דתנינן תמן. פרק בתרא דתמיד: נוקרין. נרתעין מהכרעת הקול: של אלו. של אלכסנדריא: ה"ג מבחוץ ואופין מבחוץ. וכ"ה בבבלי שם ופי' רש"י הללו שבאו מאלכסנדריא לפי שלא היו יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה כמין ספינה והיו יראים לדבקם מבפנים לתנור ואופין אותו מבחוץ. וגירסת הספרים משובש בתוספתא והכא נמי האי שבשתא כיון דעל על: שכפלו להן. מתרומות הלשכה: בפטום. לכתוש הסממנין ולערבם יפה כמו שאמר ממולח: ובמעלה עשן. שלא היו מכירין בעשב שהוא מעלה עשן זוקף ומתמר כמקל: לשוק. כלומר שלא היו מתבסמין כלל ובבבלי אמר לא יצאה כלה מבושמת מבתיהן. והכא נמי קאמר ולא עוד כו': א"ר ישמעאל גרסינן: ונתרבה כבוד שמים. ובבבלי אמר כבוד המקום במקומו ומיעט כבודן: המתוקן לצדיקים לע"ל. והיינו שעתיד הקב"ה להחזיר לנו לע"ל ובבבלי הלשון שעתיד הקב"ה להחזיר לנו: מעלה עשן עומד לנגדי. עשב שמעלה עומד כנגדי וראיתיו ונזכרתי: הראהו לי. לי בלבדי שאני בודאי אהיה זהיר שלא יגיע לע"ז וליכא טעמא שמא יעשה לע"ז: מסורת בידי. ובבבלי שבועה: לבריה. לשום אדם משום גדר בדבר: רבי יוחנן. ובבבלי גרסינן ר"י בן נורי ורבי ישמעאל בן לוגא במקום שמעון ב"ל לעיל:

משנת אליהו

א"נ אפשר הוה מכבד בוראו. עיין מה שפירשתי בקונטרס וזה מתורץ קושיית תוס' ב"ק דהא גבי נחוניא מת בנו בצמא דהתם היה לו איזה נדנוד חטא שנענש עבורו כמו דמייתי עלה בסוגיא מ"ד רחמנא ותרן כו' והקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה וכ"מ בסוגיא דב"ק שם וכאן ה"ק אפשר הוה מכבד בוראו הכל בכבוד בלי פגם בההוא חסידא ויקפחנו במים אלא בודאי תנצל ע"י נס וכן הוה: אגריפס המלך שמע קולו ברחוק ח' פרסה כו'. עמ"ש ולא סתרא הא דתנן בתמיד שקולו היו שומעין מיריחו דבאמת הוא כן רק דעובדא דאגריפס שהיה אז רחוק ח' פרסה ושמע ונחשב לו לדבר נפלא ונתן לו מתנות אבל סוגיא דבבלי יומא כ' ע"ב קשה דקאמר והיה קולו נשמע בג' פרסאות דמשמע תמיד לא יותר וכן מצאתי בת"י דיומא שם שדחו בזה תירץ הרב יוסף בר"מ וגם תירץ התוס' דחו ע"ש ומסקי דפליגי הסוגיות ומ"ש התוי"ט דבתמיד מייתי לא קול של כ"ג רק של העם דוחק רב ותימה שלא הזכיר כלל לדברי התוספות דיומא:

מסורת הש"ס

א) בבלי ב"ק נ א ירושלמי ביצה פ"ג הל"ח ותענית פ"ב הל"א, ב) ב"ק דף נ א יבמות קכא ב וירושלמי דמאי פ"א הל"ג, ג) יומא כ ב, ד) יומא כ ב וירושל' סוכה פ"ה הל"ה, ה) אמרון, ו) ירושלמי יומא פ"ב הל"ב ירושלמי פאה פ"ח הלכה ו, ז) תמיד פרק ז, ח) יומא לח ב, ט) יומא לח א וירו' שם פ"ג הל"ט,

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ז מכלי המקדש הל"ב:

ז ב שם הלכה ז והשגות וכ"מ:

ח ג מיי' שם הל"א ופ"ו מתמידין הל"ז:

נוסחת הבבלי

(א) פתח ואמר קמיהון כו' ומה זה שלא נתמנה אלא על הפתילו' זכה למנו' כו': (ב) א"ר אחיא נעימה יתירה היתה לו אמרו כו' מזקרין בבת ראש: (ג) מאלכסנדריא של מצרים שהיו כו' ורדיין לא היו כו': (ד) בית גרמו היו מסיקין את התנור מבפנים כו' כיון ששמעו חכמי' כו' ולא רצו לחזור כו' לשבח אמרו לא נמצאת מעולם פת נקיה ביד בניהן כדי שלא יאמרו מלחם הפנים היו אוכלין: (ה) שלחו חכמים והביאו כו' כיון ששמעו חכמי' כו' ולא רצו לחזור עד כו' מעולם לא יצאת אשה מהם כשהיתה מתבסמת לשוק ולא עוד אלא כשהיו נושאין ממקום אחר פוסקין עמה ע"מ שלא תתבסם כדי שלא יהו אומרין כו' תינוק א' (ממשפחת פלוני) ואמרתי לו בני של מי אתה א"ל ממשפחת של בית אבטינס אני אמרתי לו ע"י שאבותיך בקשו להרבות בכבודם ולמעט בכבודו של מקום עכשיו נתמעט כבודם ונתרבה כבוד שמים אר"ע כו':

הגהות הגר"א

[א] ה"ג היו מסיקין את התנור מבפנים ואופין מבפנים ולא היתה מתעפשת של אלו היו מסיקין מבחוץ ואופין מבחוץ והיתה מתעפשת כצ"ל וכ"ה בבבלי שם ופי' רש"י הללו שבאו מאלכסנדריא לפי שלא היו יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהיא עשויה כמין תיבה פרוצה כמין ספינה והיו יראים לדבקם מבפנים' לתנור ואופין אותו מבחוץ. וגירסת הספרים משובש בתוספתא והכא נמי האי שבשתא כיון דעל על: [ב] אמר ר' ישמעאל גרסינן:

גליון הש"ס

[א] עי' מוהרש"פ ומדברי התוס' מנחו' דף פט ע"א ד"ה ושיעורו מוכח כפי' הק"ע דקאי על עובי הפתילה ודקות' ועי' ירושלמי יומא ועי' בת"י יומא טו ד"ה תן וברטב"א שם:

תורה אור השלם

1. יָבֹא אֱלֹהֵינוּ וְאַל יֶחֱרַשׁ אֵשׁ לְפָנָיו תֹּאכֵל וּסְבִיבָיו נִשְׂעֲרָה מְאֹד: תהלים נ ג

2. אֵל נַעֲרָץ בְּסוֹד קְדֹשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו: תהלים פט ח

3. כֹּל פָּעַל יְיָ לַמַּעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה: משלי טז ד

4. כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו: ישעיהו מג ז

5. וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵיְיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְיָ: במדבר לב כב

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות